

IV. Rolnictwo, leśnictwo i rybactwo

2. Typy rolnictwa i regiony rolnicze

Rodzaje gospodarstw rolnych

- Na świecie możemy wyróżnić cztery **rodzaje gospodarstw rolnych**.
 - **Gospodarstwa rodzinne** – o niezbyt dużej powierzchni, **rozdrobnione**, pielęgnujące tradycje rodzinnego gospodarowania z **wielokierunkową specjalizacją**.
 - Mają znaczny udział w rolnictwie wszystkich państw Europy.
 - **Farmy** – **duże powierzchniowo, o wysokim stopniu mechanizacji i specjalizacji**.
 - Powszechnie używa się na nich środków ochrony roślin, stosuje racjonalne nawożenie, meliorację.
 - Tworzą charakterystyczny szachownicowy układ pól i zabudowań.
 - Występują głównie w: USA, Kanadzie, Australii.
 - **Plantacje** – zajmujące dużą powierzchnię, występują głównie w strefie międzyzwrotnikowej w Azji, Afryce i Ameryce Łacińskiej, **nastawione na uprawę roślin wieloletnich**, np.: bananów, trzciny cukrowej, orzeszków ziemnych, kawy, herbaty, palmy oleistej, bawełny itp.
 - Charakterystyczna dla tego typu gospodarstw jest uprawa monokulturowa.
 - **Latyfundia** – **wielkie gospodarstwa hodowlane** w Argentynie, Brazylii, Boliwii, osiągające powierzchnię kilkuset tysięcy hektarów.

Rolnictwo wysokotowarowe (towarowe)

- **Rolnictwo wysokotowarowe (towarowe)**, w którym uzyskiwane zbiory przekraczają zapotrzebowanie na żywność na danym obszarze, a produkcja jest tak duża, że większość towarów trafia na rynek krajowy lub zagraniczny.
- Jest **charakterystyczne dla państw wysoko rozwiniętych, gdzie rolnictwo jest uprzemysłowione.**
- Jego charakterystycznymi cechami są:
 - wysoki stopień mechanizacji i chemizacji,
 - wprowadzanie nowych, wydajniejszych odmian roślin i zwierząt.
- Szczególną działalnością w ramach rolnictwa towarowego jest prowadzenie **upraw monokulturowych.**

Rolnictwo wysokotowarowe (towarowe): uprawy monokulturowe

- **Uprawy monokulturowe** – polegają na wysiewaniu co roku tego samego gatunku roślin (np. kukurydzy) lub zakładaniu plantacji wielkoobszarowych gospodarstw rolnych nastawionych na masową uprawę wieloletnich roślin jednego gatunku (np. bawełny).
 - Wysoka specjalizacja produkcji rolniczej oraz dostosowanie zabudowań gospodarczych i maszyn umożliwia osiągnięcie dużych zbiorów.
- Uprawy takie są jednak niekorzystne ze względów ekonomicznych:
 - na początku wymaga bardzo dużych nakładów kapitałowych na założenie plantacji,
 - zwrot kosztów nakładów po dłuższym okresie (rośliny wieloletnie),
 - jeżeli coś się w tym czasie wydarzy to nie następuje zwrot inwestycji,
 - uprawianie roślin tego samego gatunku przez wiele kolejnych lat na tym samym polu, prowadzące do zmęczenia gleby i obniżki plonu,
 - są one narażone na szkodniki i choroby roślin,
 - łatwo się one rozprzestrzeniają.

Farma w Zachodniej Australii

Największe plantacje bawełny znajdują się w Azji (Chiny, Indie) oraz Ameryce Północnej (USA)

Rolnictwo samozaopatrzeniowe (naturalne)

→ **Rolnictwo samozaopatrzeniowe (naturalne)** – charakterystyczne dla **rolnictwa pierwotnego** lub w nieco mniejszym stopniu **rolnictwa tradycyjnego**, nastawionego na uprawę różnych gatunków roślin oraz chów zwierząt głównie na własne potrzeby.

→ Występuje w biednych krajach Afryki, Azji i Ameryki Łacińskiej.

Rolnictwo pierwotne

- **Rolnictwo pierwotne** – odznacza się wspólnym posiadaniem ziemi oraz gospodarowaniem nimi w oparciu o **bardzo prymitywne sposoby gospodarowania** wykorzystujące **proste narzędzia rolnicze** (np. kij kopieniaczy, motyka) i zwierzęta (jako siła pociągowa dla dużych narzędzi rolniczych) lub **systemy wędrownego użytkowania ziemi** (pasterstwo).
- Główną cechą jest także niska produktywność:
 - nakłady pracy w stosunku do całości ziem są w nim dość niskie,
 - plony są też bardzo niskie (zwykle skrajnie niskie).
- Prawie całość uzyskiwanych płodów rolnych przeznaczona jest na własne potrzeby.
 - Pozostała, niewielka ich część ma szansę trafić na rynek lokalny lub jest przedmiotem wymiany z inną grupą ludności miejscowej.
 - Z reguły nawet niewielkie ilości produktów nie podlegają eksportowi.
- W ramach rolnictwa pierwotnego istnieją następujące odmiany:
 - **rolnictwo odłogowe kopieniacze**:
 - system żarowo-odłogowy (leśno-odłogowy),
 - system zaroślowo-odłogowy,
 - **rolnictwo odłogowe orne**.

Rolnictwo pierwotne – odłogowe kopieniacze

- **Rolnictwo odłogowe kopieniacze** – w którym wyróżnia się kilka etapów:
 - grunty przygotowywane są pod uprawę poprzez **wypalanie** porastającej je roślinności,
 - **wykorzystanie właściwe** – uprawa roślin na polach wcześniej przygotowanych przez okres zazwyczaj do kilku lat (wypalone grunty bardzo szybko jałowieją),
 - **pozostawienie odłogiem do odzyskania żyzności** (czekanie aż przyroda sama przywróci jego wartości rolne – trwa to długo – kilkanaście a nawet kilkadziesiąt lat),
 - poszukiwanie, wypalanie i użytkowanie następnego kawałka ziemi.
- Produkcja płodów rolnych odbywa się na gruntach przy pomocy prymitywnych technik kopieniactwa (np. kija kopieniaczego, motyki).
- Obecnie na świecie występuje ono dalej w państwach Afryki, Azji Południowej i Ameryki Południowej, w których dostarcza zbóż (proso, kukurydza i ryż) i roślin bulwiastych (bataty, taro, jam, maniok).

Rolnictwo pierwotne – odłogowe kopieniackie: systemy rolne

- W ramach rolnictwa **odłogowego kopieniackiego** wyróżniamy następujące systemy (typy):
 - **system żarowo-odłogowy (leśno-odłogowy)** – najbardziej zacofany, w którym wypalaniu podlegają przypadkowe fragmenty lasu:
 - występujący powszechnie w Afryce Wschodniej,
 - dominuje uprawa roślin bulwiastych,
 - z krótkim okresem użytkowania (do 3 lat) i długim odłogowaniem (powyżej 20 lat),
 - nie stosuje się nawożenia,
 - w czasie użytkowania stosuje się głównie prymitywne metody i narzędzia, np. zwykły kij a nawet palec ludzki służy do robienia otworu w który wkłada się nasiono lub prymitywny kij kopieniacki lub motykę – do sadzenia lub usuwania chwastów;
 - **system zaroślowo-odłogowy** – nieco mniej zacofany:
 - występujący obecnie m.in. w Afryce Zachodniej,
 - z nieco dłuższym okresem użytkowania (do 10 lat) i nieco krótszym okresem odłogowania (zwykle tylko 6-15 lat),
 - dominuje uprawa zbóż,
 - w uprawach stosuje się nieco mniej prymitywne narzędzia (łopaty i motyki) i metody oraz sporadycznie wykorzystuje się nawozy zwierzęce.

Rolnictwo pierwotne – odłogowe orne

- W rolnictwie **odłogowym ornym** na wypalonym fragmencie gruntu (lasu lub terenu trawiastego) stosuje się zarówno ręczne proste narzędzia (motyka i łopata) jak i dające lepsze rezultaty, bardziej rozwinięte narzędzia orne, oparte na wykorzystaniu siły mięśni zwierząt do ciągnięcia narzędzi takich jak:
 - **radło** – najstarsze narzędzie orne, powstałe na Bliskim Wschodzie, (z wąską częścią pracującą),
 - **socha** – udoskonalona wersja radła (posiadała rozwidloną część pracującą, złożoną z dwóch “zębów”),
 - **pług** – udoskonalona wersja sochy.
- Zastosowanie udoskonalonych narzędzi:
 - umożliwiało dłuższe wykorzystanie danego fragmentu gruntu,
 - przyczyniało się do polepszenia cech fizycznych gleby (napowietrzenia, uwilgotnienia).
- Rolnictwo to istnieje w:
 - Afryce,
 - Azji Południowej (tereny górskie),
 - Azji Południowo-Wschodniej (w górach),
 - Ameryce Południowej,
 - Ameryce Środkowej.

Rolnictwo tradycyjne

- **Rolnictwo tradycyjne** – cechuje się nieco wyższym poziomem rozwoju od rolnictwa pierwotnego, choć dalej obejmuje przeważnie ekstensywne typy gospodarowania, bazujące na odmianach **rolnictwa ugorowego** lub intensywne oparte o **systemy z nawadnianiem**.
- W jego obrębie wyróżnia się dwa podtypy:
 - **rolnictwo chłopskie** – w którym uzyskiwane plody rolne są na własne potrzeby,
 - produkcja następuje w oparciu o zorganizowane gospodarstwa rolne,
 - jedynie niewielka część może (a nawet często musi) być przeznaczana na sprzedaż,
 - np. ze względu na konieczność zapłacenia podatku lub zakupu dóbr przemysłowych;
 - **rolnictwo obszarowe** – odznaczające się dużymi powierzchniami gospodarstw rolnych o także niskiej lub średniej produktywności (niskie nawożenie mineralne oraz niska mechanizacja),
 - w obrębie gospodarstw pracuje ludność najemna lub mająca do odrobienia określony wymiar pracy,
 - gospodarstwa takie dziś funkcjonują w Ameryce Łacińskiej i Azji Zachodniej.

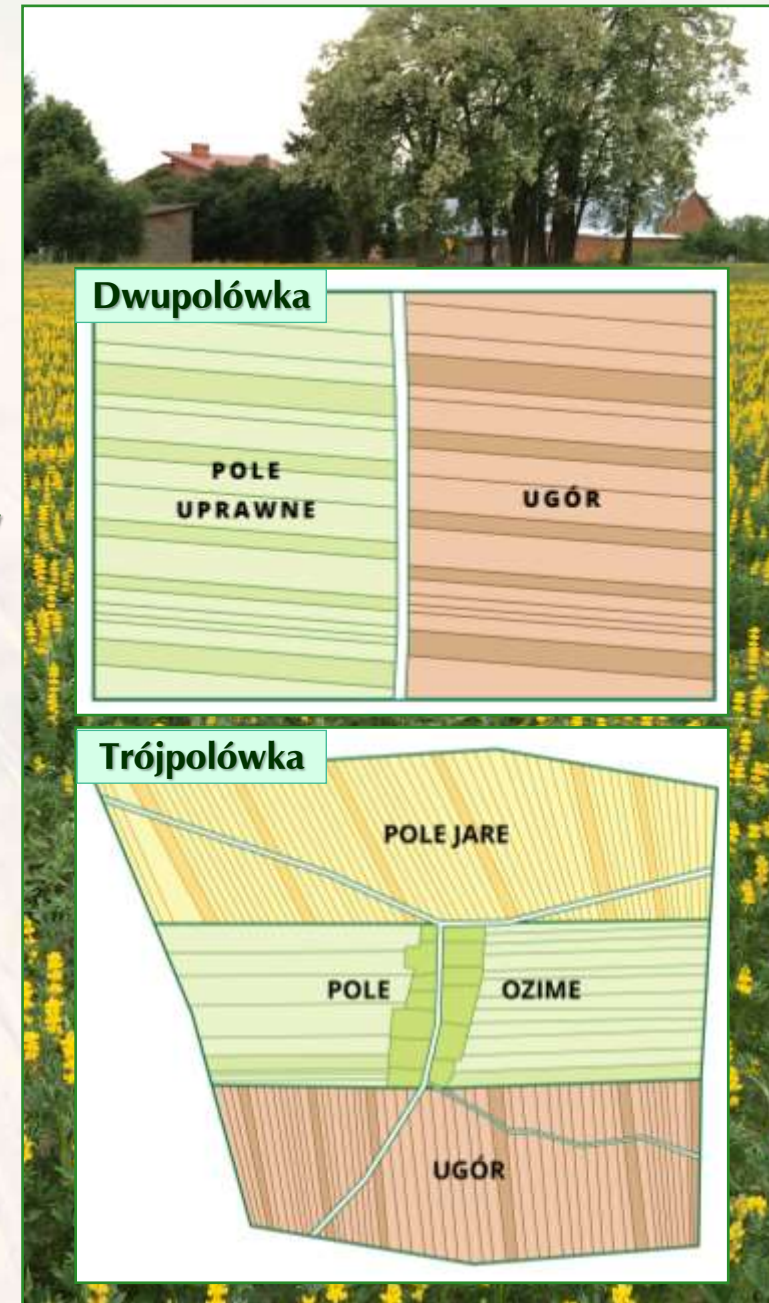
Rolnictwo tradycyjne – system ugorowy

- **Ugór** – to część celowo niezasiana, w celu umożliwiania glebie “regeneracji”.
- Jest on jednak poddawany zabiegom agrotechnicznym lub “uprawowym”.
- Roślinność porastająca ugór jest pożywieniem zwierząt – użyźniających glebę swoimi odchodami.

Rolnictwo tradycyjne – system ugorowy

- **System ugorowy** – gospodarowania występuje w następujących formach:
 - **sucha uprawa** – stosowana na terenach o niewielkich opadach, na których w wyniku prowadzenia starannych zabiegów agrotechnicznych (wielokrotnemu spulchnianiu ziemi) polepsza się właściwości gleby;
 - uprawa ziemi prowadzona jest w czterech etapach:
 - **orki** – zwiększa możliwości sorpcyjne,
 - **opadów** – polepsza stosunki wodne,
 - **spulchniania gleby** – przeciwdziała parowaniu wody z gruntu i zabija chwasty,
 - **uprawy roślin z zastosowaniem tzw. rzadkiego siewu** (w celu zmniejszenia strat w przypadku wystąpienia ewentualnej suszy);
 - **system dwupolowy** – w którym pole dzielone jest na dwie części (z reguły równe):
 - część na zasiew i uprawę roślin w danym roku (czasem przez dwa lata z rzędu),
 - część na ugor (użyźnianie nawozami zwierzęcymi lub roślinnymi, np. łubin);
 - **system trójpolowy** – w którym pole dzielone jest na trzy części:
 - część na zasiew roślin ozimych (zasiewanych jesienią),
 - na takim kawałku w kolejnym roku uprawia się rośliny jare;
 - część na zasiew roślin jarych (zasiewanych wiosną),
 - w kolejnym roku jest on ugorowany;
 - część na ugor – pozwalająca ziemi odzyskać w okresie wiosny i lata swoją żyzność,
 - na nim zasiewane są na jesieni rośliny ozime.

Rolnictwo tradycyjne – system intensywny z nawadnianiem

- Różne odmiany rolnictwa tradycyjnego wykorzystującego **system intensywny z nawadnianiem** występują na suchych terenach w zachodniej części Azji i Afryce Północnej (woda pozyskiwana jest ze źródeł lub rzek) oraz w wilgotnych terenach Azji Południowo-Wschodniej (woda pochodzi z deszczów monsunowych i służy głównie do uprawy ryżu).
- Rolnictwo to odznacza się niewielką produktywnością pracy i niewielką towarowością – uprawy prowadzone są w oparciu o niewielkie gospodarstwa rolne.
- Produktywność zwiększa się stosując duże nakłady pracy żywej – uprawa ręczna roślin prowadzona jest w oparciu o niewielkiej powierzchni gospodarstwa rolne.
- Na niektórych terenach wprowadzony został system ciągłego nawadniania gruntów, co umożliwia uzyskanie wyższej produktywności i przeznaczaniu produkcji na rynek.

Rolnictwo rynkowe

- **Rolnictwo rynkowe** – posiada z reguły intensywny charakter i jest rolnictwem wysokotowarowym.
- Występuje przede wszystkim w obrębie państw o wysokim stopniu rozwoju społeczno-gospodarczego lub np. w których występują tzw. **plantacje**.
- Znaczna część produkcji jest przedmiotem **handlu międzynarodowego**.
- Celem produkcji rolnej jest osiągnięcie maksymalnych zysków, poprzez:
 - wzrost nakładów pracy uprzedmiotowionej,
 - mechanizację prac (użycia nowoczesnych i wydajnych maszyn rolniczych),
 - odpowiednio dobrane i stosowane nawozy sztuczne,
 - intensyfikację zabiegów związanych z uzyskaniem optymalnych stosunków wodnych (nawadnianie lub odwadnianie),
 - wzrost wielkości gospodarstwa rolnego i specjalizacja gospodarstw rolnych.

Płodozmian (w tle monokultura)

- Cechą charakterystyczną rolnictwa rynkowego jest stosowanie tzw. **płodozmianu**, czyli **dobieranie odpowiedniej kolejności upraw**, zapewniając kolejnym roślinom optymalne warunki do ich rozwoju.
- Dążymy dzięki temu do uzyskania najlepszego przedplonu i poplonu.
- Kolejność upraw roślin jest zaplanowana z góry na wiele lat.
- Dzięki takiemu zabiegowi można na polu pozbyć się np. określonych chwastów oraz zapewnić możliwość “regeneracji” gleby a także uchronić ją przed erozją.

Płodozmian norfolki (ziemniak-owies-peluszka-żyto; “na pierwszym planie”) i 55-letnia monokultura żyta (“na drugim planie”) w Rolniczym Zakładzie Doświadczalnym Swojec Uniwersytetu Przyrodniczego we Wrocławiu

Typy rolnictwa rynkowego

- W ramach **rolnictwa rynkowego** wyróżniamy:
 - **rolnictwo o nastawieniu wielostronnym rolniczo-zwierzęcym:**
 - odznacza się ono bardzo wysoką produktywnością, osiągniętą dzięki intensywnemu nawożeniu i powszechnym stosowaniu środków ochrony roślin;
 - odgrywa największą rolę w Europie:
 - w Europie Północnej i Środkowej, na słabszych glebach uprawia się żyto i ziemniaki, zaś na żyzniejszych pszenicę i buraki cukrowe;
 - w Europie Południowej przeważa rolnictwo o nastawieniu pszenno-kukurydzianym (ważnymi uprawami są rośliny przemysłowe);
 - produkcję roślinną uzupełniają chów trzody chlewnej i bydła;
 - **rolnictwo o nastawieniu na chów bydła (mlecznego i mięsnego) i owiec:**
 - największą rolę odgrywa w północno-zachodniej części Europy (Wielka Brytania i Irlandia) na obszarach o dużych sumach opadów atmosferycznych,
 - dogodne warunki przyczyniają się do wzrostu traw – bazy stanowiącej pasze zwierząt;
 - **wysoko intensywne i towarowe rolnictwo sadowniczo-warzywne (rolnictwo owocowo-warzywne; rolnictwo ogrodnicze):**
 - nastawione na produkcję przeznaczaną na sprzedaż (produkty świeże i przetworzone),
 - występujące przede wszystkim w otoczeniu wielkich miast regionów wysoko rozwiniętych, np.: Europa Południowa oraz południowo-wschodniej i zachodniej części USA (np. Floryda i Kalifornia).

Typy rolnictwa rynkowego

- W ramach **rolnictwa rynkowego** wyróżniamy także:
 - **wielkoobszarowe i wysokospecjalizowane rolnictwo towarowe:**
 - dominuje w Ameryce Północnej (Kanadzie i USA), Rosji i Australii w obrębie zarówno gospodarstw indywidualnych, jak i wchodzących w skład majątków wielkich firm, spółek i koncernów rolnych;
 - odznacza się niewielkim wykorzystaniem pracy ludzkiej, wysoką towarowością produkcji dzięki, m.in.:
 - wykorzystaniu maszyn i środków ochrony roślin,
 - nawożeniu oraz przede wszystkim zastosowaniu modyfikacji genetycznej,
 - zastosowaniu hormonów wzrostu i antybiotyków w chowie zwierząt;
 - produkcja ściśle wyspecjalizowana w jednym z kierunków:
 - roślin żywnościowych i pastewnych (głównie zbóż, tj. kukurydza i pszenica)
 - roślin przemysłowych (np. bawełna, soja),
 - chowie pastwiskowym zwierząt, zwanym **rancerstwem** (głównie bydła);
 - **wielkoobszarowe i wysoko wyspecjalizowane rolnictwo plantacyjne:**
 - wyspecjalizowane w produkcji określonego produktu rolnego - uprawy monokulturowej, np. trzciny cukrowej, bawełny, bananów, herbaty, kawy;
 - prawie cała produkcja jest przedmiotem handlu międzynarodowego;
 - występują w krajach średnio i słabo rozwiniętych,
 - produkcja prowadzona jest przez wielkie firmy (korporacje międzynarodowe),
 - inwestują w mechanizację lub bazują na zasobnej, lokalnej, taniej sile roboczej.

Sposoby gospodarowania – podział ze względu na wielkość nakładów

→ Różnice w sposobie gospodarowania pozwalają na wyodrębnienie dwóch typów:

- **rolnictwa intensywnego,**
- **rolnictwa ekstensywnego.**

→ Różnią się one wielkością nakładów kapitału oraz pracy.

W **rolnictwie intensywnym**, np. we Francji, nakłady finansowe przeznaczają się głównie na mechanizację, nawozy sztuczne, środki ochrony roślin i wprowadzanie wysoko wydajnych gatunków roślin.

W **rolnictwie ekstensywnym** rolnicy z krajów słabo rozwiniętych gospodarczo często mają ograniczony dostęp do mechanizacji. Ich praca opiera się głównie na wykorzystaniu zwierząt gospodarskich i prymitywnych narzędzi.

Rolnictwo ekstensywne

→ Rolnictwo ekstensywne:

- charakteryzuje się małymi nakładami pracy i kapitału na jednostkę powierzchni gospodarstwa,
- daje niskie plony,
- posiada małą wydajność hodowli zwierząt.
- Przyrost produkcji uzyskiwany jest zazwyczaj poprzez zwiększenie areалу upraw lub stad hodowlanych.

Farma – Zachodnia Australia (hodowla owiec).

Odmiany rolnictwa ekstensywnego

1. Rolnictwo o **małych zasobach pracy, dużej mechanizacji.**

- Występuje np.:
 - na Pampie w Argentynie,
 - Wielkich Równinach w USA i Kanadzie,
 - Australii,
 - Nowej Zelandii.
- Cechuje je najczęściej:
 - wysoka towarowość,
 - tendencja do przemysłowej organizacji pracy.

2. Rolnictwo **samozaopatrzeniowe o dużych zasobach pracy i małej mechanizacji.**

- Występuje np. w Afryce Zachodniej (Ruanda, Kamerun, Senegal) i Oceanii.
 - Przeznacza na rynek jedynie niewielkie, uzyskane ponad własne potrzeby nadwyżki produkcyjne, a niekiedy nawet tak zwane nadwyżki głodowe,
 - tzn. nadwyżki uzyskiwane kosztem niedożywienia ludności,
 - sprzedawane ze względu na konieczność nabycia innych niezbędnych produktów przemysłowych lub płacenia podatków.

Odmiany rolnictwa ekstensywnego

3. Rolnictwo **skrajnie ekstensywne** określane często jako **prymitywne**, o **bardzo małym zaangażowaniu środków i małej efektywności**.

→ Występuje głównie w klimacie tropikalnym jako:

→ **rolnictwo żarowo-odłogowe:**

→ wypalanie lasu co jakiś czas z przeznaczeniem na pola,

→ następnie uprawa ziemi aż do wyczerpania gleby,

→ **rolnictwo kopieniackie:**

→ uprawa roli za pomocą kija kopieniackiego, motyki,

→ w tym rolnictwie przy pomocy narzędzi odwracano warstwę wierzchnią gleby, spulchniając ją.

4. Inną odmianą rolnictwa **ekstensywnego** jest **pasterstwo koczownicze**.

→ Występuje ono w Mongolii, Afryce (obrzeża Sahary), na Półwyspie Arabskim, Iranie i w Afganistanie.

→ Chów zwierząt prowadzony jest w formie ciągłej wędrówki ze stadami w poszukiwaniu pastwisk.

→ W Somalii, Mauretanii i Libii ponad połowa mieszkańców prowadzi taki tryb życia.

Rolnictwo intensywne

- **Rolnictwo intensywne** – charakteryzują duże nakłady pracy i/lub kapitału na jednostkę powierzchni gospodarstwa oraz daje ono wysokie plony.
- Występuje zwykle w państwach o małej powierzchni lub dużej liczbie ludności.

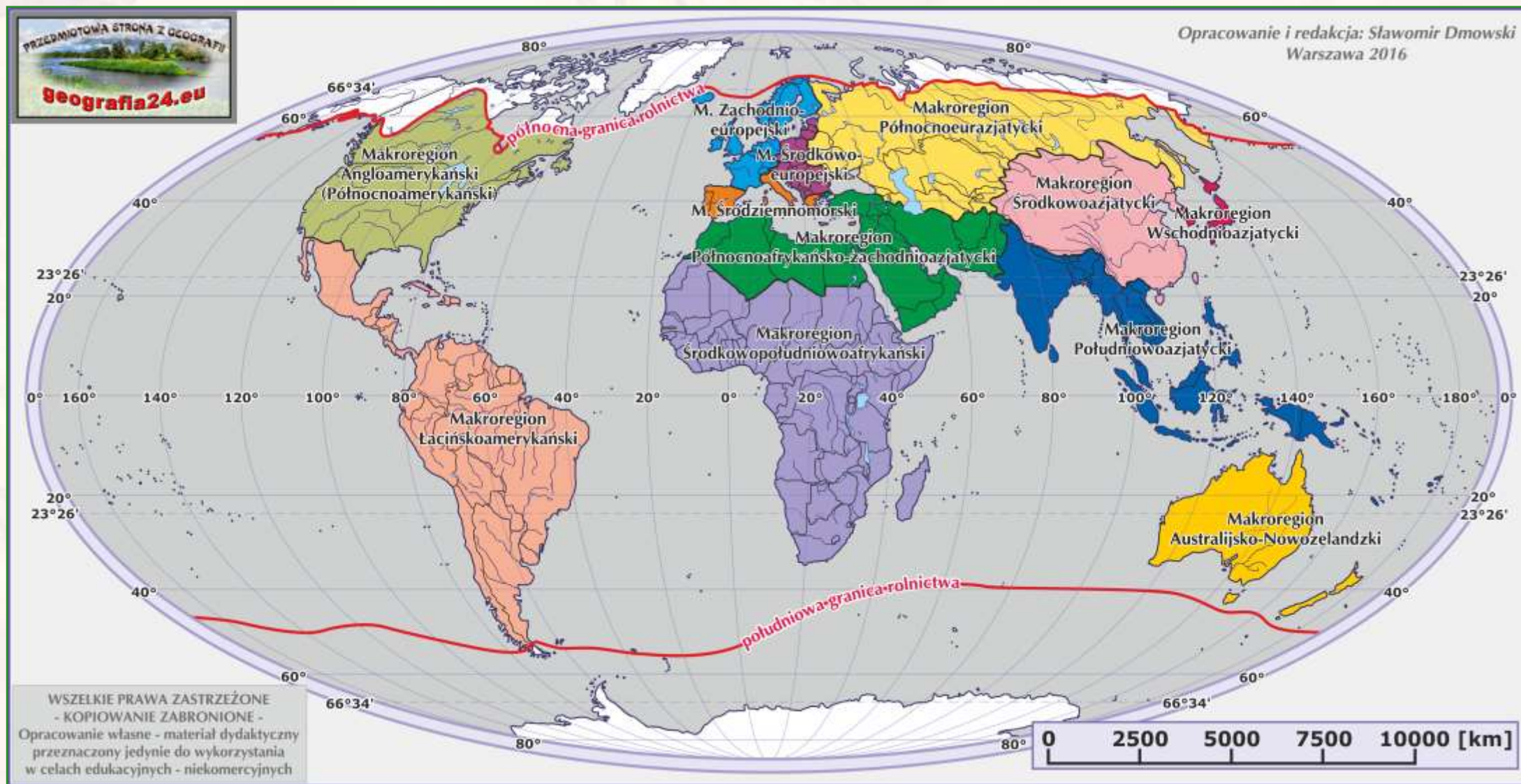
Odmianny rolnictwa intensywnego

- W zależności od proporcji nakładów pracy i kapitału rozwija się:
 - **rolnictwo intensywne pracochłonne** – w którym istnieją wysokie nakłady pracy ludzi i zwierząt,
 - występuje w państwach mających dużą liczbę ludności, np.: Nizina Chińska, Nizina Indu, Nizina La Platy, Nizina Gangesu, Półwysep Indochiński, Indonezja,
 - z powodu dużej liczby mieszkańców i znacznego zapotrzebowania żywnościowego, jego towarowość jest niewielka i nie bierze ono udziału w wymianie międzynarodowej;
 - **rolnictwo intensywne kapitałochłonne** – cechują duże nakłady na mechanizowanie prac oraz nawożenie, środki ochrony roślin,
 - występuje w państwach o małej powierzchni gruntów rolnych i użytków zielonych, np. Holandia, Belgia, Dania, Wielka Brytania, Japonia, Izrael, USA (Niz. Atlantycka, Niz. Wewnętrzne, Niz. Zatokowa, Dolina Kalifornijska);
 - **rolnictwo plantacyjne** – cechuje bardzo duża towarowość,
 - występuje w państwach strefy międzyzwrotnikowej, nastawionych na tzw. **uprawy monokulturalne**;
 - **umiarkowane intensywne rolnictwo indywidualne i prywatyzowane rolnictwo wieloprzestrzenne** – obejmuje m.in. kraje postkomunistyczne, w tym i Polskę,
 - rolnictwo to obecnie w wyniku restrukturyzacji staje się coraz bardziej dochodowe – następuje przejście w rolnictwo intensywne kapitałochłonne.

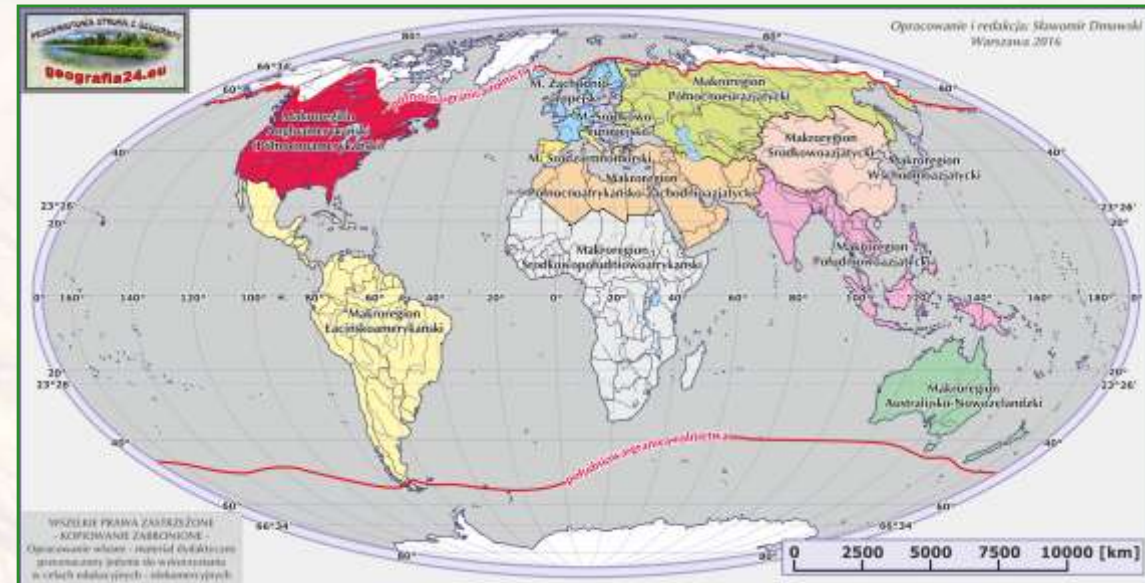
Regionalizacja rolnictwa

→ W oparciu o generalizację układu typów rolnictwa, na podstawie dominacji, wespół dominacji lub współwystępowania danych typów rolnictwa, powstał podział na 12 dużych makroregionów rolniczych świata, które dalej dzielą się na regiony rolnicze świata (łącznie wyróżnia się 33 regiony rolnicze świata).

Makroregion: Angloamerykański (Północnoamerykański)

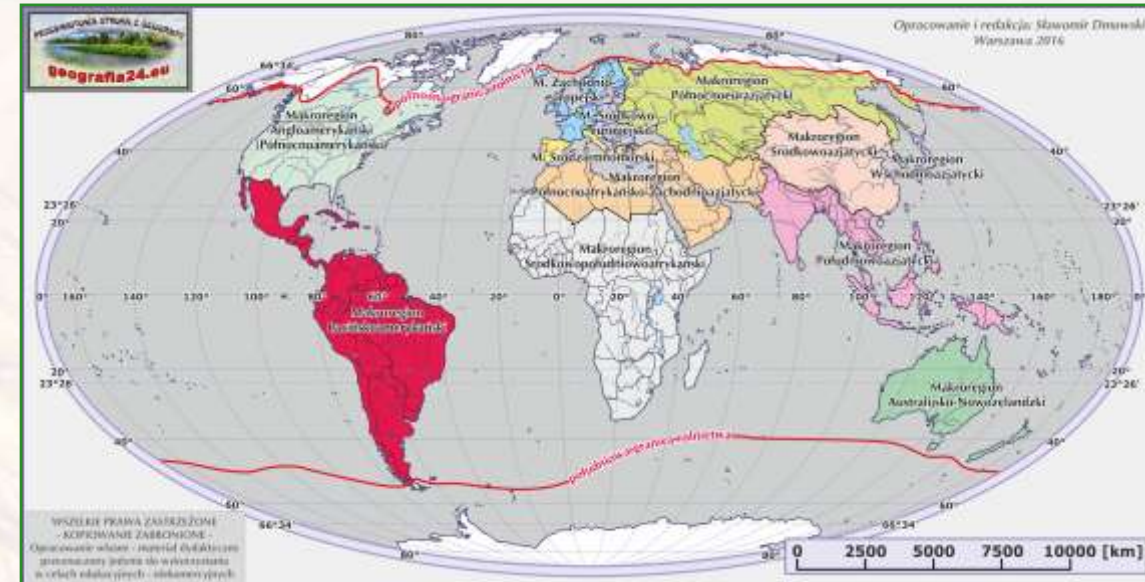
- **Makroregion Angloamerykański (Północnoamerykański):**
 - obejmujący Stany Zjednoczone i Kanadę,
 - odznacza się dobrymi warunkami przyrodniczymi (poza północną Kanadą i Alaską),
 - o dominacji rolnictwa uprzemysłowionego, rynkowego:
 - o różnych nastawieniach produkcyjnych (zbożowe, mleczne, trzodowe, owocowe, ranczerskie itp.) i zazwyczaj wysokiej specjalizacji (szczególnie na farmach),
 - niewielkie zatrudnienie w rolnictwie (około 2,5% ogółu ludności czynnej zawodowo),
 - wielkoobszarowe rolnictwo ekstensywne o wysokim stopniu mechanizacji,
 - np. uprawy kukurydzy, pszenicy, owsa, sorgo, ziemniaków, soi, tytoniu, buraków cukrowych, ryżu, lnu i bawełny, winogron, pomarańczy, cytryn, pomidorów, truskawek,
 - intensywne rolnictwo z dużym udziałem upraw warzyw i owoców (na wybrzeżach),
 - chów bydła (szczególnie na preriach), trzody chlewnej i drobiu (kur i indyków),
 - eksport: pszenicy, kukurydzy i soi.

Makroregion: Łacińskoamerykański

→ Makroregion Łacińskoamerykański:

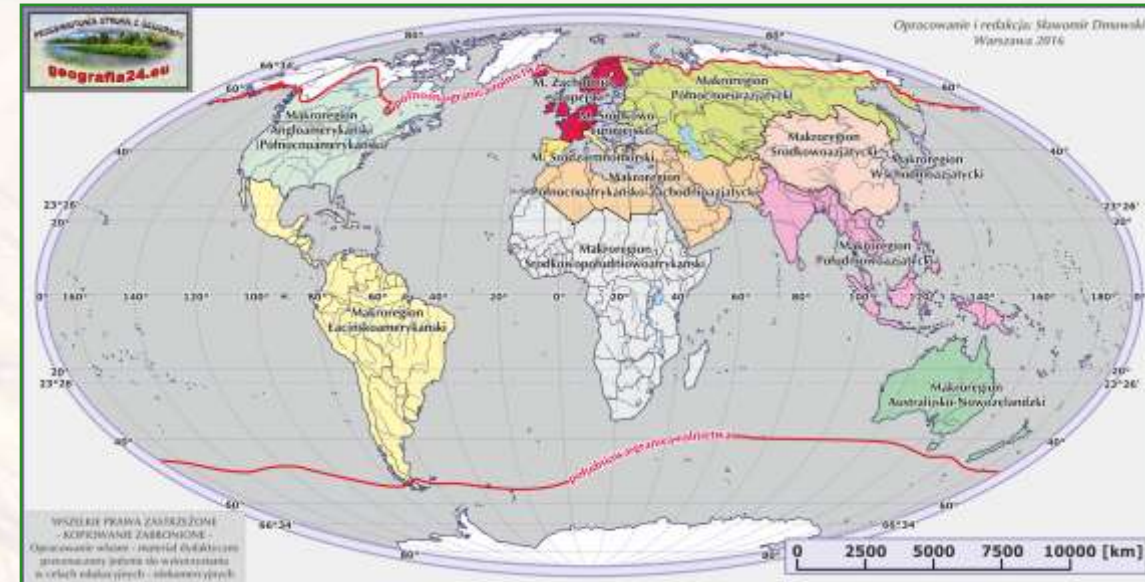
- obejmujący kraje Ameryki Środkowej i Południowej,
 - teren odznacza się dużym zróżnicowaniem warunków przyrodniczych, co ma wpływ na duże zróżnicowanie w rodzajach upraw i hodowli zwierząt,
- o dużym udziale rolnictwa chłopskiego, ekstensywnego lub niskotowarowego, często o powiązaniach feudalnych:
 - z udziałem raczej ekstensywnych niż towarowych gospodarstw wielkoprzestrzennych (hacjendy) oraz uprzemysłowionych wielkoprzestrzennych gospodarstw rynkowych,
 - o różnych nastawieniach (zbożowe, chów bydła mięsnego):
 - w centralnej części regionu (klimat gorący i wilgotny) uprawy: kakaowca, kawowca, kauczukowca, palmy oleistej, trzciny cukrowej i juty,
 - na południu i wschodnich wybrzeżach kontynentu (klimat wilgotny, żyzne gleby): kukurydzy, pszenicy, soi, bawełny, trzciny cukrowej, manioku, bananów, cytrusów,
 - na pampie chów bydła,
- w jego obrębie występują gospodarstwa plantacyjne i gospodarstw uspołecznione (na Kubie i w Meksyku).

Makroregion: Zachodnioeuropejski

→ Makroregion Zachodnioeuropejski:

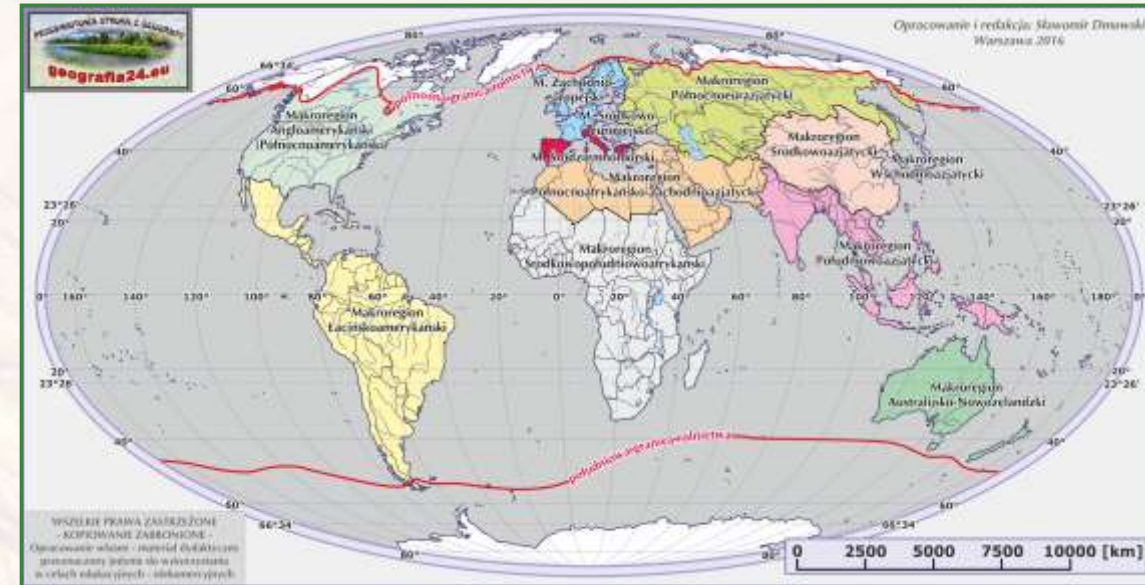
- obejmujący kraje kapitalistyczne północnej i zachodniej Europy,
- na ogół bardzo korzystne warunki klimatyczne (poza północną częścią i Alpami),
 - w obrębie Niderlandach występują tzw. poldery (tereny rolne uzyskane z morza),
- o dominacji przemysłowego,
 - na ogół intensywnego rolnictwa rynkowego o różnych nastawieniach produkcyjnych,
 - odznacza się najwyższymi plonami uzyskiwanymi dzięki dużym nakładom kapitału,
- z niewielkim udziałem intensywnego rolnictwa chłopskiego,
- przewaga upraw pszenicy (mniejsze znaczenie: jęczmień, kukurydza, żyto i owies), buraków cukrowych, ziemniaków,
- ważne uprawy sadownicze: jabłka, grusze, śliwki, morele oraz winoroślą,
- w strukturze chowu:
 - największy udział bydła,
 - nieco mniejsze znaczenie trzody chlewnej i drobiu.

Makroregion: Śródziemnomorski

→ Makroregion Śródziemnomorski:

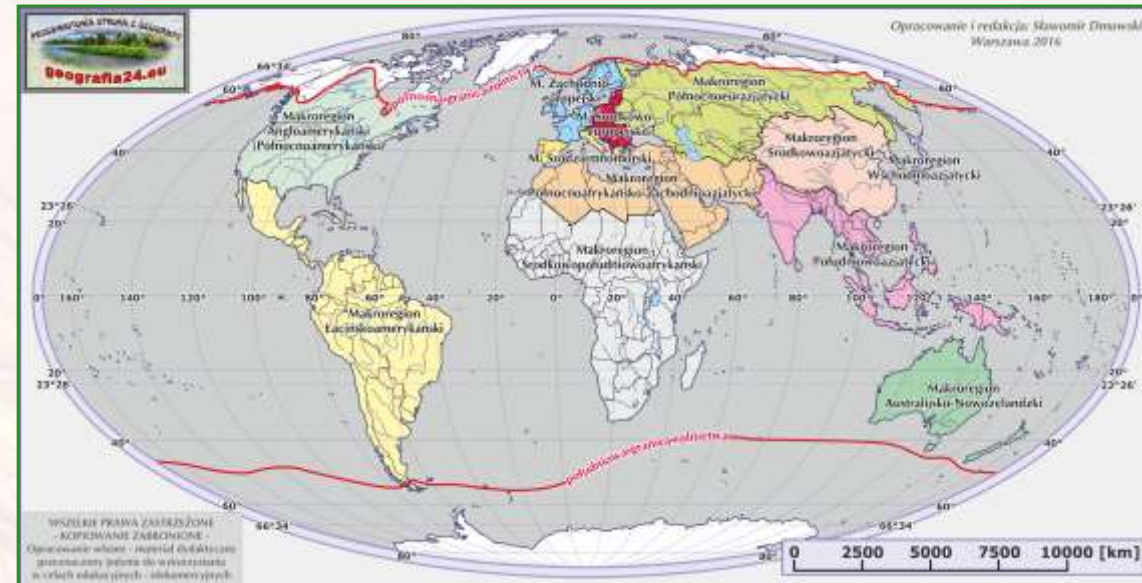
- obejmujący kraje europejskie basenu Morza Śródziemnego: Portugalię, Hiszpanię Grecję,
- obszar o średnio sprzyjających warunkach przyrodniczych (uprawy często wymagają sztucznego nawadniania),
- o towarowej produkcji roślinnej:
 - zwłaszcza warzywniczej,
 - sadowniczej: drzewa cytrusowe, gaje oliwne i uprawa winorośli oraz plantacje jabłoni, grusz i śliw,
 - uprawy zbóż: pszenicy, kukurydzy,
 - w mniejszym stopniu ryżu,
 - z okopowych: buraki cukrowe,
 - z przemysłowych: tytoń i soja,
- z mniejszym udziałem hodowli:
 - głównie bydła, owiec i kóz, trzody chlewnej i drobiu,
 - w najmniejszym stopniu:
 - osłów i mułów.

Makroregion: Środkowoeuropejski

→ Makroregion Środkowoeuropejski:

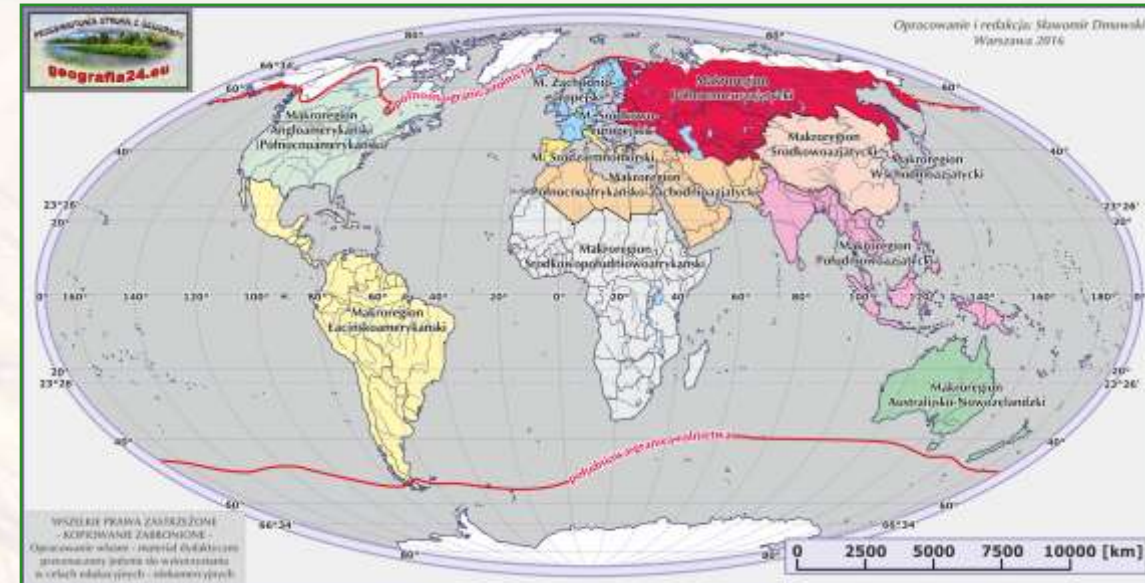
- obejmujący kraje postkomunistyczne, np.: Polskę, Litwę, Łotwę, Estonię, Czechy, Słowację, Węgry, Rumunie, Bułgarię i kraje byłej Jugosławii,
- rolnictwo bardzo zróżnicowane, bazujące na obszarze o dość dobrych warunkach: od uprzemysłowionego i towarowego, do ekstensywnego i ugorowego,
- z dominującym rolnictwem prywatnym (indywidualne – zwykle intensywne) oraz z dzierzawionym przez spółki akcyjne prawa handlowego (czasami zagraniczne),
- ze sprywatyzowanym byłym wielkoprzestrzennym rolnictwem uspołecznionym,
- obejmuje rolnictwo nastawione na:
 - produkcję roślinną:
 - zbóż: pszenica, żyto, kukurydza (na południu regionu), jęczmień i owies,
 - upraw: ziemniaków, buraków cukrowych i rzepaku,
 - owoców: jabłka, wiśnie, śliwy, maliny, truskawki,
 - warzyw,
 - produkcję zwierzęcą: bydła (mlecznego), trzody chlewnej i drobiu.

Makroregion: Północnoeurazjatycki

→ Makroregion Północnoeurazjatycki:

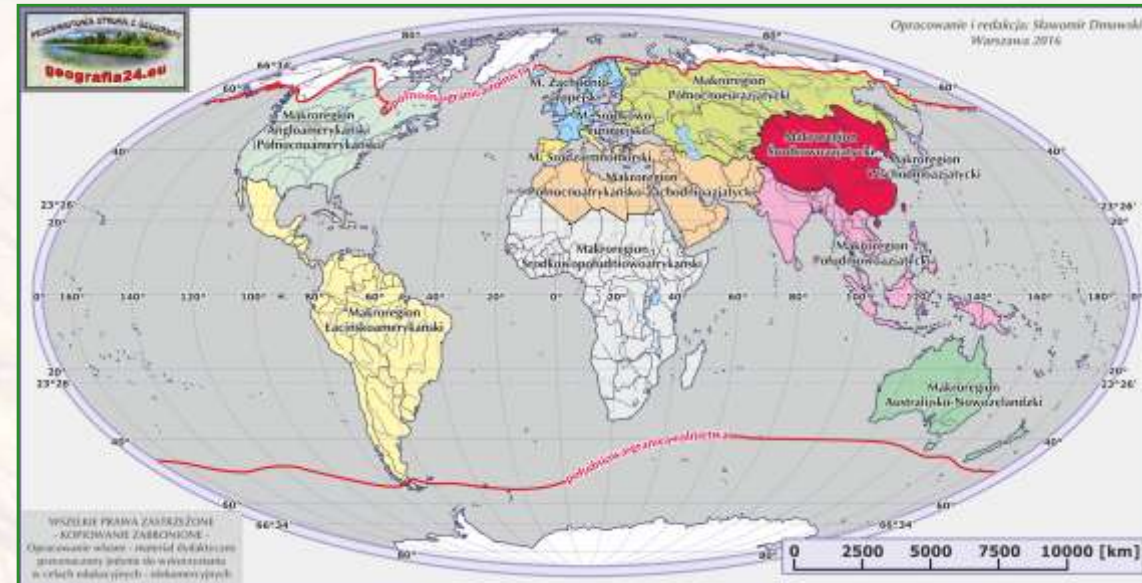
- obejmujący obszar b. ZSRR (o bardzo zróżnicowanych warunkach naturalnych): Rosję, kraje kaukaskie, Kazachstan, Uzbekistan, Turkmenistan, Kirgistan, Tadżykistan,
- z dominacją rolnictwa uspołecznionego (sowchozy i kołchozy), obecnie przechodzącego transformację polegającą na zwiększonym udziale gospodarstw prywatnych, o zróżnicowanym areale i różnych formach własności, w tym udziałem rolnictwa dzierżawionego,
 - stosunkowo niski poziom mechanizacji i nawożenia (znacznie niższy niż w UE),
 - średnie plony i stosunkowo niski poziom produkcji rolnej w stosunku do powierzchni,
- rolnictwo o różnym nastawieniu produkcyjnym:
 - zbożowym (pszenica, jęczmień, owies i w mniejszym stopniu żyto, ryż, kukurydza),
 - przemysłowym: ziemniaki, słonecznik, soja, bawełna, len,
 - warzywnym: kapusta, pomidory,
 - sadowniczym: jabłka, winorośl,
 - chowie zwierząt: bydło, trzoda chlewna, owce, kozy, konie, woły i renifery oraz rozwinięte pszczelarstwo.

Makroregion: Środkowoazjatycki

→ Makroregion Środkowoazjatycki:

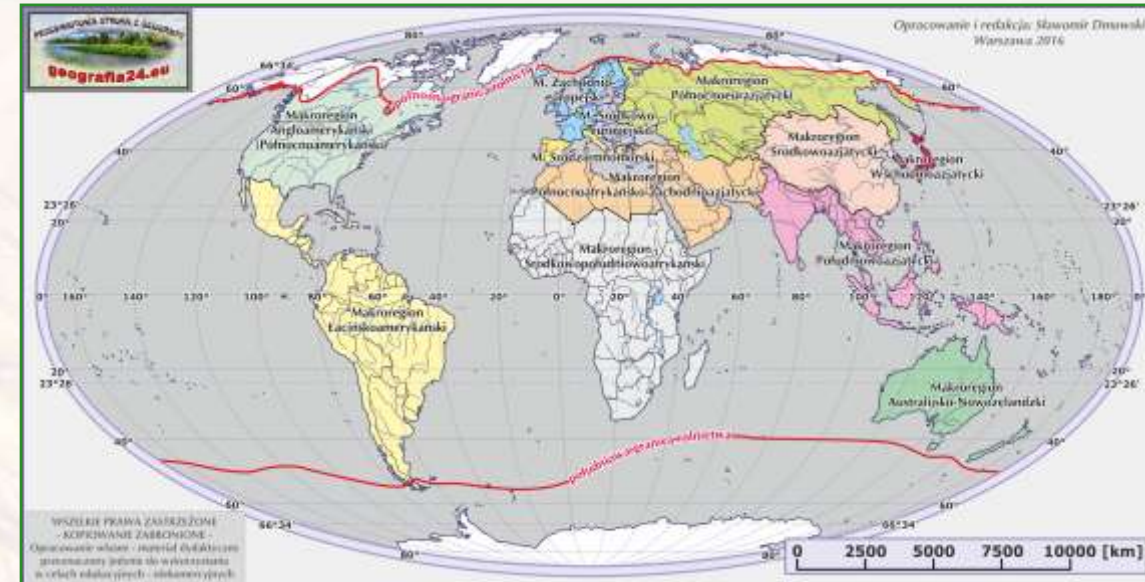
- obejmujący Mongolię, Chiny, Koreę Północną,
 - w południowo-wschodniej części korzystne warunki glebowe i klimatyczne,
- rolnictwo głównie samozaopatrzeniowe, cechujące się niewielką mechanizacją i dużym nakładem pracy ludzkiej:
 - z dominacją rolnictwa uspołecznionego wielko-przestrzennego (komuny ludowe), przechodzącego transformację własnościową i wielkościową,
 - występuje także znaczny odsetek rolnictwa chłopskiego,
 - w Chinach jest dużo terenów nawadnianych,
- w produkcji roślinnej największe znaczenie mają rośliny:
 - zbożowe: ryż, pszenica, kukurydza, jęczmień, sorgo i proso,
 - oleiste: soja, orzeszki ziemne, rzepak, sezam i włókniste: bawełna, juta, len konopie,
 - cukrodajne: trzcina cukrowa,
 - używki: herbata, tytoń, kawa,
 - inne: kaczuk, ziemniaki, bataty, taro, warzywa i owoce,
- chów zwierząt słabo lub średnio rozwinięty:
 - rozwinięty chów bydła, trzody chlewnej, owiec i drobiu,
 - w Mongolii i Tybecie występuje rolnictwo pasterskie.

Makroregion: Wschodnioazjatycki

→ Makroregion Wschodnioazjatycki:

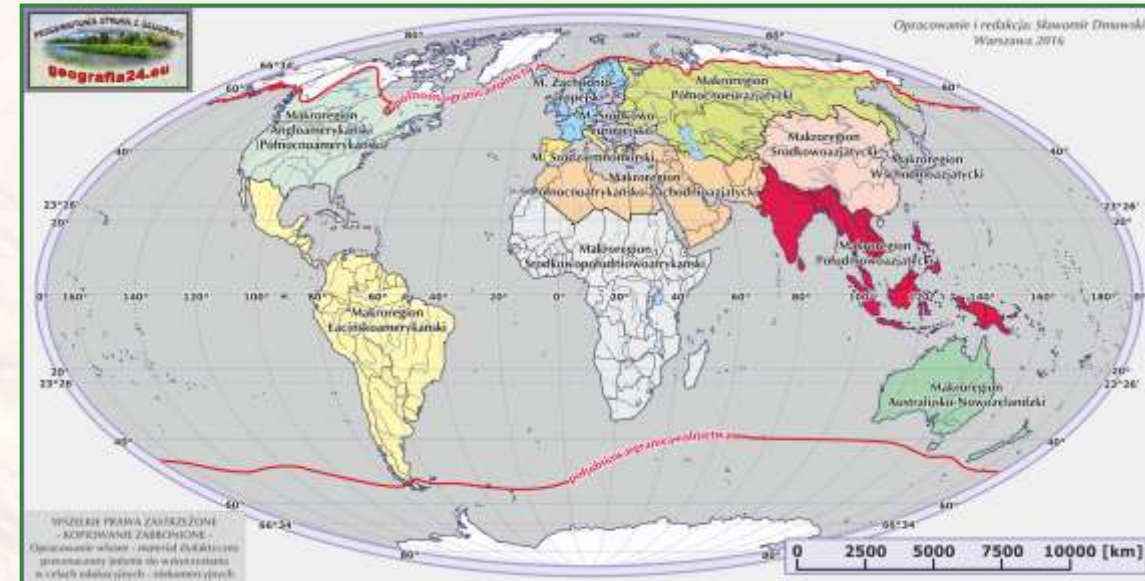
- obejmujący Koreą Południową i Japonię (tereny korzystne glebowo i klimatycznie),
 - na licznych górskich obszarach stosuje się terasowanie,
- cechuje się dużym odsetkiem rolnictwa indywidualnego,
 - rolnictwo wysoko intensywne, zmechanizowane i wysoko produktywne (duże zastosowanie nawozów),
- z powodu dużej liczby mieszkańców produkcja rolnicza bierze dość mały udział w wymianie międzynarodowej,
- produkcja roślinna obejmuje uprawy:
 - zboż: ryżu oraz w znacznie mniejszym stopniu pszenica, jęczmień, kukurydza i owies,
 - bulwiaste: ziemniaki i bataty,
 - oleiste: soja,
 - cukrodajne: buraki cukrowe,
 - używek: herbata,
 - warzyw: kapusta i cebula,
 - owoce: jabłonie, mandarynki, grusze, wiśnie i truskawki,
- przemysłowy chów zwierząt: bydła i trzody chlewnej,
 - mniejsze znacznie: kozy, owce, konie oraz pszczelarstwo.

Makroregion: Południowoazjatycki

→ Makroregion Południowoazjatycki:

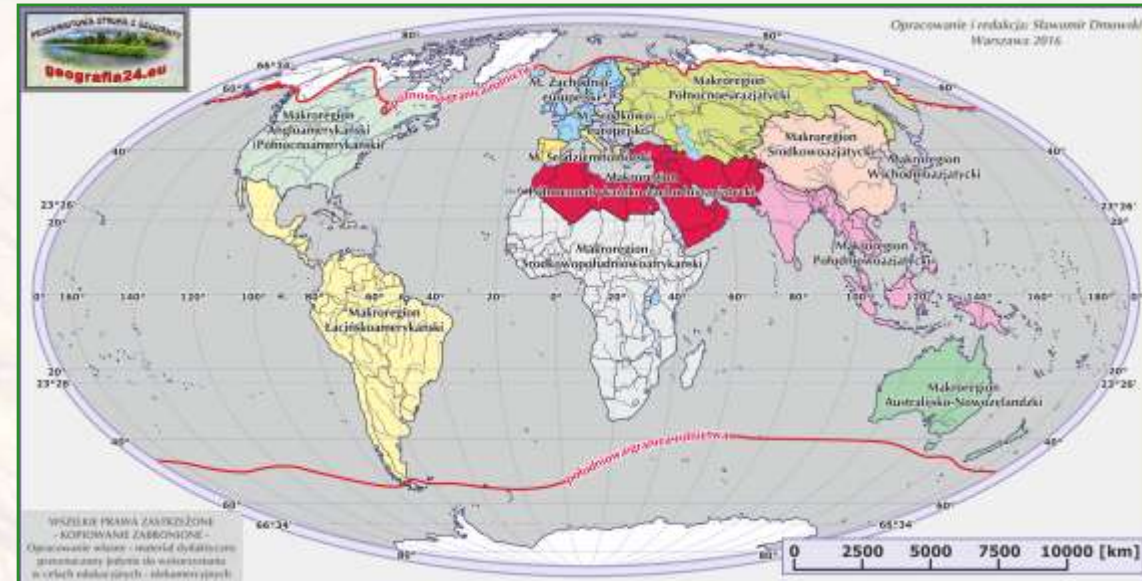
- obejmujący obszar Indii, Bangladeszu, Płw. Indochińskiego, Indonezję i Filipiny,
- cechujący się rolnictwem intensywnym, w znacznej części nawadnianym lub nisko towarowym, obok którego występuje rolnictwo prymitywne, odłogowe (tereny górskie), rolnictwo plantacyjne lub nawet drobne rolnictwo częściowo rynkowe, rzadziej rolnictwo uprzemysłowione,
- produkcja roślinna obejmuje uprawy:
 - zboża: ryż, pszenica, proso, sorgo, jęczmień i kukurydza,
 - włókniste: bawełna, juta i konopie,
 - oleiste: orzeszki ziemne, rzepak, palma kokosowa i sezam,
 - strączkowe: soja, soczewica i fasola,
 - bulwiaste: ziemniaki,
 - cukrodajne: trzcina cukrowa,
 - używki: herbata, tytoń,
 - warzywa: kapusta i pomidory,
 - owoce: banany i ananasy,
- duże pogłowie, ale ze względów religijnych (hinduizm) mała produkcja zwierzęca: bydła, świń, owiec, bawołów, kóz, wielbłądów.

Makroregion: Północnoafrykańsko-zachodnioazjatycki

→ Makroregion Północnoafrykańsko-zachodnioazjatycki:

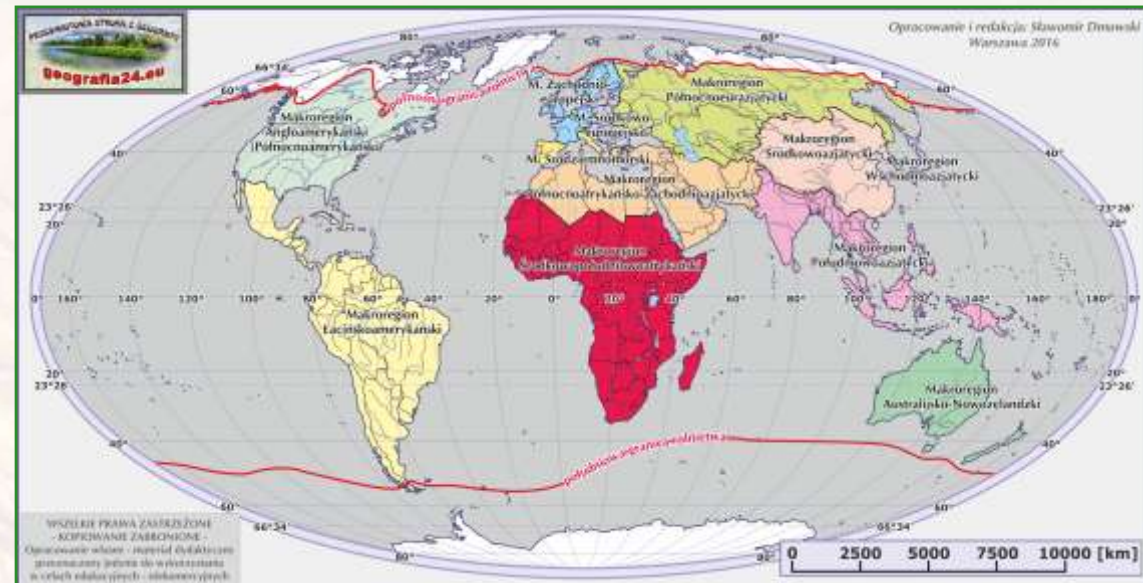
- obejmujący obszar północnej Afryki (Sahara) i zachodnią Azję (aż po Pakistan),
- obszary o słabych warunkach przyrodniczych – deficycie wody – dlatego intensywna produkcja rolna występuje na obszarach nawadnianych (w deltach i dolinach rzek),
- z przewagą rolnictwa drobnego, często o powiązaniach feudalnych, czasem wieloprzestrzennego, ekstensywnego, ugorowego, mało towarowego, z różnymi formami pasterstwa, zaś na obszarach nawadnianych – rolnictwa intensywnego o nastawieniu bardziej towarowym,
- produkcja roślinna:
 - zboża: pszenica, proso, sorgo, ryż, kukurydza i jęczmień,
 - bulwiaste: ziemniaki,
 - włókniste: bawełna,
 - cukrodajne: trzcina cukrowa,
 - oleiste: soja,
 - warzywa: pomidory i cebula,
 - owoce: winorośl, cytrusy, daktyle, banany, oliwki,
- słabo rozwinięty chów zwierząt:
 - owce, kozy, bydło, woły, osły i wielbłądy.

Makroregion: Środkowo-południowoafrykański

→ Makroregion Środkowo-południowoafrykański:

- obejmujący przede wszystkim Afrykę subsaharyjską,
 - teren bardzo mocno zróżnicowany przyrodniczo (od pustyń do lasów równikowych),
 - o przewadze rolnictwa pierwotnego, o dużym udziale wspólnego władania ziemią, odłogowego, na niektórych terenach o charakterze ekstensywnego drobnego rolnictwa częściowo rynkowego i rolnictwa plantacyjnego,
 - na południu Afryki występuje też rolnictwo intensywne mniej lub bardziej rynkowe oraz rolnictwo rynkowe,
- produkcja roślinna:
 - zboża: proso, sorgo, kukurydza, ryż,
 - bulwiastych: manioku, taro, jam, bataty i ziemniaki,
 - użytki: kawa, kakao, tytoń i herbata,
 - oleiste: orzechy ziemne, soja, palma kokosowa,
 - cukrodajne: trzcina cukrowa,
 - włókniste: bawełna, agawa,
 - kauczukodajne: kaczuk,
 - owoce: banany, pomarańcze, mango, ananasy, grejpfruty,
- koczowniczy chów zwierząt: głównie bydła, kóz i owiec.

Makroregion: Australijsko-Nowozelandzki

→ Makroregion Australijsko-Nowozelandzki:

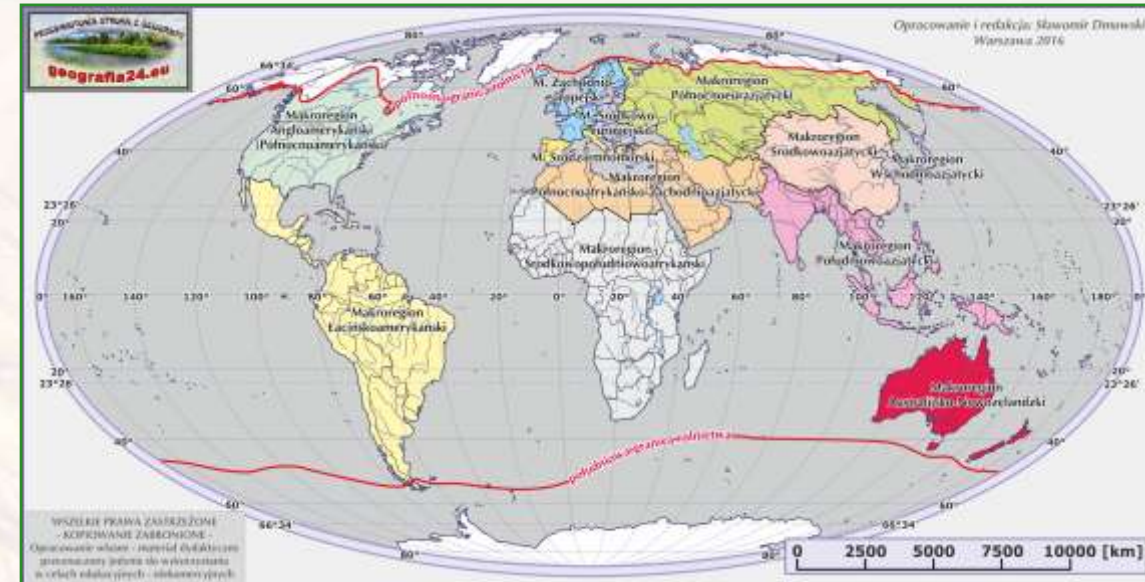
- obejmujący Australię i Nową Zelandię,
- z dominacją rolnictwa uprzemysłowionego, wysokotowarowego o różnych nastawieniach produkcyjnych, związany z:

→ produkcja roślinna:

- zboża: pszenica, jęczmień oraz w mniejszym stopniu kukurydza i ryż,
- rośliny cukrodajne: trzcina cukrowa,
- rośliny włókniste: bawełna
- rośliny oleiste: soja,
- roślin bulwiastych: ziemniaki i bataty,
- warzywa: pomidory,
- owoce: winogrona, pomarańcze, banany i jabłonie,

→ produkcja zwierzęca:

- najważniejszą rolę odgrywa chów owiec (Australia jest głównym eksporterem wełny),
- dość istotny jest też chów bydła,
- niewielkie znaczenie ma chów trzody chlewnej i koni.

KONIEC

**Materiały pomocnicze do nauki
Opracowane w celach edukacyjnych (niekomercyjnych)**

Opracowanie i redakcja: *Sławomir Dmowski*
Kontakt: *kontakt@geografia24.eu*

**WSZELKIE PRAWA ZASTRZEŻONE
- KOPIOWANIE ZABRONIONE -**